

'אגודי לשמך במסות': קדושתא לשמיני עצרת ליני

מיכאל רנד

א. מהדורות קודמות של הקדושתא ומקורותיה

הקדושתא 'אגודי לשמך במסות' לשמיני עצרת, המונחת עתה לפני הקורא במהדורה ביקורתית חדשה, היא חלק מן הקורפוס העצום של הפייטן הארץ ישראלי יני, שפעל בתקופת השלטון הביזנטי. 'מחזור יני', ששרידי עותקיו המפוארים שייכים לרובד הקדום ביותר של קטעי הגניזה, כלל במקורו קדושתאות לכל הסדרים של מחזור הקריאה התלת-שנתי הארצישראלי. מלבד מחזור הקדושתאות לשבתות הרגילות חיבר יני גם קרובות למיניהן לשבתות המצוינות ולמועדים. בניגוד לקדושתאות לשבתות השנה, החומר הפיוטי הזה אינו מגובש כמחזור מוצק ויציב, אך הוא מיוצג בהעתקות ליטורגיות עתיקות, מקיפות ומוקפדות, מן היפות ביותר שהעניקה לנו הגניזה (להעתקה מסוג זה שייך כ"י ד המשמש במהדורה שלפנינו; ראה את תיאורו להלן).

לאור עובדות אלה הפך המחקר של פיוטי יני למרכיב יסודי בחקר התפתחותה של המסורת היהודית הליטורגית-הפיוטית במזרח בשלהי העת העתיקה ובתקופה המוסלמית הקדומה. זאת ועוד, לא נפריז אם נאמר ששני עמודי התווך של מסורת הפיוט הקלסית (והמסורות המסתעפות ממנה) הם יני ואלעזר בירבי קיליר. התבניות ששניהם גיבשו בתחום הקרובה (שהיא הסוגה הפיוטית הנכבדה ביותר באותה התקופה) הדהדו בהרבה מקרים ביצירותיהם של הפייטנים הבאים בעקבותיהם. בסופו של דבר, לא כל התבניות הפיוטיות המצויות אצלם היכו שורשים בחיבוריהם של ממשיכי דרכם, אך לאורך ההשתלשלות של מסירת הפיוט הקלסי מורגש מין שיח, עתים גלוי עתים סמוי, המתנהל סביב דפוסי השירה הנהוגים בחיבוריהם.

* מאמר זה נכתב במסגרת מחקר משותף של שולמית אליצור ושלי המוקדש להעמדת מהדורה מדעית של פיוטי אלעזר בירבי קיליר לשלושה רגלים. מחקר זה נתמך בידי הקרן הלאומית למדעים, מס' 93/13.

הקורפוסים של שני הפייטנים חשובים, בין היתר, כציוני דרך בהתפתחות הסילוק. כפי שמראה שולמית אליצור בספר על תולדות הקדושתא העתיד לראות אור, בכמה קומפוזיציות טיפח ינאי את הסילוק הכפול, הכולל שני חלקים שונים מן הבחינה התבניתית: הראשון מעוצב בצורת 'פיוט תבנית' (כלומר, פיוט בעל אופי רהיטי) והשני מבוסס על ארגון סטרופי גמיש, המתאפיין הן בחריזה הן בתקבולות למיניהן. עם הזמן נדחק הסילוק הכפול מן הזירה הספרותית בידי הסילוק הקילירי המונומנטלי, הכתוב פרוזה מחורזת, עד שכמעט נשכח מן הלב ועקבותיו היטשטשו בהעתקות של פיוטי ינאי ובמהדורות המדעיות המבוססות עליהן.

סילוק מסוג זה מצוי בקדושתא 'אגודי לשמך' במסות. קדושתא זו כבר ראתה אור, הן על כל מרכיביה הן באופן חלקי, במספר פרסומים קודמים. ואולם הסילוק המקורי שלה מופיע בשלמותו בפעם הראשונה במהדורה הניתנת להלן, הסומכת על שני קטעי גניזה שצירף בנימין לפלר ז"ל. עם זאת, לצורך הקמת המהדורה שלפנינו נבדקו, הוגהו ותוארו מחדש כל מקורותיה. למן מהדורתו מפלסת הדרך של מנחם זולאי,¹ נהנים פיוטי ינאי מתשומת לב רבה יחסית, של חוקרי פיוט בפרט ושל חוקרי הספרות היהודית בשלהי העת העתיקה בכלל. אף על פי כן עדיין המלאכה מרובה, וקטעים רבים של פיוטי ינאי, הן כאלה שהוהדרו במהדורות הקודמות באופן לקוי הן אלה שטרם נרשמו במחקר כלל, עדיין מחכים לעיבוד. מאמר זה הוא אפוא תרומה צנועה למפעל הגדול של ההדרתם מחדש של פיוטי ינאי הצפוי לדורות של חוקרים העתידים לבוא.

הקדושתא הנדונה הופיעה לראשונה בשנת תחר"ץ במהדורה הנזכרת של פיוטי ינאי שהוציא לאור מנחם זולאי. במהדורה זו עמדו לרשות זולאי שני מקורות בלבד: כ"י T-S H7.7 (=כ"י ד במהדורה שלפנינו) וכ"י T-S H7.10 (=כ"י ג). כ"י ד הוא דף ששייך למחזור עתיק ומקיף שהקומפוזיציות של ינאי תופסות בו מקום נכבד.² לפי הגדרת זולאי, זהו מקור מובהק מסוג א, כלומר מקור המביא את הקומפוזיציות של ינאי בשלמותן, על פי הרכבן המקורי.³ ואכן, במידה שהיא השתמרה במקור זה,

1 מ' זולאי, פיוטי ינאי, ברלין תחר"ץ, עמ' שמב-שמו.

2 שיחות של פיוטי ינאי בקודקס זה גרמה ליוסף יהלום לכתוב 'מחזור ינאי'. ראה: J. Yahalom, 'Eretz-Israel Mahzorim in the Genizah: From Palaeography to Liturgy', *From a Sacred Source: Genizah Studies in Honour of Professor Stefan C. Reif*, eds. B.M. Outhwaite and S. Bhayro, Leiden-Boston 2010, p. 363. וראה גם להלן בתיאור כתב היד. למהדורה של זולאי ראה בהערה הקודמת.

3 לחלוקת כתבי היד שמועתיקים בהם פיוטי ינאי לסוג א וסוג ב ראה: מ' זולאי, 'מחקרי ינאי', ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ב (תרצ"ו), עמ' ריט.

הקדושתא שלנו מועתקת בו על כל מרכיביה, החל מן המחרוזות האחרונה של פיוט ב (המחיה) וכלה בפיוטים ט¹⁻³ (פיוטי הקדושה). עם זאת, כפי שנראה להלן (סעיף ב), למרות עתיקותו וסמכותו של המחזור המדובר, נוסח הקדושתא שהוא מעמיד אינו מקורי לחלוטין: פיוט ח (הסילוק) אינו מובא בו בשמותו, ופיוטים ט¹⁻³ הבאים בו בסוף הקדושתא כנראה זרים. כ"י ג הוא מקור מסוג ב, כהגדרת זולאי, כי הוא מביא את הקדושתא הקילירית 'אחות אשר לך כספת' שבתוכה משולבים פיוטים זרים, כולל פזמונות (ראה בתיאור כתב היד). בין הפיוטים הזרים מועתק גם פיוט ה (העשירייה) של יניי. על בסיס שני מקורות אלה הצליח זולאי לשחזר את הקדושתא, אם כי פיוט א ורוב פיוט ב חסרים בה כליל, והנוסח של פיוטים ו-ט³ לקוי באופן בולט מחמת הליקויים שבכ"י ד.

הקדושתא הוהדרה שנית בשנת תשמ"ז במהדורת פיוטי יניי שהוציא לאור צבי מאיר רבינוביץ.⁴ לשני המקורות שהשתמש בהם זולאי הוסיף רבינוביץ שני דפים מהעתקה שלישית: T-S NS 235.100, ר-T-S NS 275.59b (הדפים שייכים לכ"י א). בזכות המקור החדש מוסיפה מהדורת רבינוביץ לקדושתא את פיוט א (המגן) ואת תחילת פיוט ב. תחילת פיוט ב מצטרפת לסופו שכבר פרסם זולאי, אך גם במהדורת רבינוביץ חסרה מחרוזתו האמצעית. המקור החדש שהוסיף רבינוביץ כולל שלושה דפים רצופים (על שני הדפים שהשתמש בהם נוסף גם כ"י T-S NS 110.3, ראה בסמוך), שהקדושתא מועתקת בהם מתחילתה ועד אמצע פיוט ו (ראה בתיאור כתבי היד). הרכב הקדושתא במקור הזה מקורי, ולפנינו אפוא מקור שני מסוג א.⁵

תוספות לנוסח הקדושתא פרסם בשנת תשנ"ז מנחם שמלצר מעיזבון של שלום שפיגל.⁶ פרסום זה הוסיף שלושה מקורות לתיעוד הקדושתא: כ"י T-S NS 110.3 (שייך לכ"י א, ראה לעיל), כ"י אדלר 3447.4 (=כ"י ה), וכ"י T-S NS 110.7a (שייך לכ"י ב).⁷ בעזרת שני המקורות הראשונים העמיד שפיגל נוסח מלא של פיוט ב, ועל פי המקור השלישי ההדיר את הסילוק בהיקף שהוא

4 צ"מ רבינוביץ, מחזור פיוטי רבי יניי לתורה ולמועדים, ב, ירושלים ותל-אביב תשמ"ז, עמ' 227-235.

5 הרושם המתקבל לגבי מקורות הרכבה של הקדושתא במקור זה מתחזק עוד יותר אם ניקח בחשבון את הגיליון הנוסף, שהועתק בידי אותו המעתיק (ושייך כנראה לאותו קובץ ממש), שמובאת בו קדושתא של יניי מן המחזור התלת-שנתי, גם היא בהרכבה המקורי; ראה בתיאור כתב היד.

6 ש' שפיגל, אבות הפיוט, בעריכת מ"ח שמלצר, ניריורק וירושלים תשנ"ז, עמ' 91-92.

7 T-S NS 110.7a אינו נזכר במהדורת שפיגל, אך ברור שהוא השתמש בו בההדרת נוסח הסילוק המובא שם (ראה גם בהערה הבאה).

מופיע בו במהדורות הקודמות (אך כפי שכבר נרמז לעיל, היקף זה לקוי).⁸ בכתבי היד ב' רה מועתקת הקדושתא בהרכב מעורב: בכ"י ב' חסר בקדושתא של יניי פיוט ה', ובנוסף לפיוט ו' המקורי משורבב בה פיוט ו' שני, מן הקדושתא 'אחות אשר לך כספת' לשמיני עצרת מאת הקילירי; בכ"י ה' משורבב בתוך החוליה הראשונה (מגן, מחיה, משלש) של הקדושתא של יניי, לצדו של פיוט ב' המקורי, פיוט ב' נוסף מן הקדושתא 'וארץ אשר מארצות מוכשרת' (נוסח ב) לשמיני עצרת מאת פינחס הכהן (ראה בתיאור כתבי היד).

בשנת תשס"ט פרסמתי את הקדושתא הקילירית 'אולוזו לז' ללז' לשמיני עצרת.⁹ קדושתא זו מתועדת על כל מרכיביה בכתב יד אחד בלבד, T-S H7.14 (=כ"י ו'), ובבואי לתאר את הרכבה לפי מקור זה סברתי שהסילוק המועתק בה (שתחילתו כאן 'ונביע ברכות אומצך כקוראי זה אל זה'; השווה טורים 85–87 במהדורה שלפנינו) אינו מקורי. העליתי את ההשערה שמדובר בסילוק של יניי, ואפילו רמזתי לקשר כלשהו בין הסילוק המופיע ב'אולוזו לז' ללז' לבין הסילוק של יניי 'ונתמיד תינוי שיר שבחך', כפי שהוא פורסם (בהיקפו הקטוע; ראה להלן, סעיף ב) במהדורות הקודמות. ואולם, לכלל התובנה שמדובר בשני חלקיו של סילוק אחד לא הגעתי.¹⁰ באותם ימים בערך, זמן קצר לפני פרסום מאמרי, העמידני בנימין לפלר ז"ל, שהיה אז עמיתי באקדמיה ללשון העברית, על היחס האמתי שבין שני הסילוקים לכאורה. במהדורה של 'אולוזו לז' ללז' השתמשתי בכ"י מוצרי VIII 98.1 כמקור מקביל לסילוק של הקדושתא 'אולוזו לז' ללז', ובנימין הסב את תשומת לבי לעובדה שכתב יד זה אינו אלא המשכו הישיר של כ"י T-S NS 110.7a (כלומר, שייך לכ"י ב'), שממנו הביא שפיגל את נוסח הסילוק של יניי בהיקף קטוע, כפי שתועד במהדורות של קודמיו. מכוח צירוף זה שעשה לפלר התברר סופית ששני הסילוקים אחד הם.¹¹ על תכונותיו התבניתיות אעמוד בסמוך.

8 בכ"י T-S NS 110.7a הסילוק מועתק מתחילתו ועד טור 121, אך שפיגל (או שמא עורך הספר) ההדיר את הטקסט רק עד טור 86, בעקבות הנוסח הקטוע של הסילוק שהועמד בידי קודמיו. ראה גם להלן.

9 מ' רנד, "אולוזו לז' ללז' – קדושתא קילירית לשמיני עצרת", פרקי שירה, ד' (תשס"ט), עמ' 27–66.

10 ראה: רנד, שם, עמ' 32–33. בדיוני שם נעלמה ממני מהדורת שפיגל של הסילוק של יניי, יחד עם כ"י T-S NS 110.7a המשמש לה מקור. לו היכרתי את המקור הזה, שבו הסילוק של יניי מועתק על שני חלקיו (ראה לעיל, הערה 8), היה מתברר לי מיד שהסילוק של 'אולוזו לז' ללז' אינו אלא חלק ב' של הסילוק של יניי.

11 כבר רמזנו לפתרון בעיית הסילוק בפרסום קודם. ראה: ב' לפלר ומ' רנד, "אתה אומר ועושה" – קדושתא לסדר הן קרבן ימין למות ליניי, לשוננו, עב (תש"ע), עמ' 182, הערה 10.

מלבד כתבי היד שנמנו לעיל, במפעל לחקר השירה והפיוט בגניזה נרשמו שני מקורות נוספים והם כלולים במהדורה שלפנינו: כ"י T-S NS 276.168a (=כ"י ז), וכ"י T-S Add.121.360 (=כ"י ח). כתבי יד ג וז הועתקו בידי אותו המעתיק, ובשניהם פיוט ה של יניי בא בתוך קדושתא מעורבת, שבבסיסה מונחת הקדושתא 'אחות אשר לך כספת' לקילירי. לפי הנתונים שבידינו, הרכב הקדושתא בשני המקורות זהה (ראה בתיאור כתבי היד). כ"י ח הוא קרע קטן של דף קלף שמועתקים בו שרידים קלושים של פיוטים ו-ז. מרצף הפיוטים המתועד כאן – וחשוב לזכור בהקשר זה שפיוט ז מתועד בשני מקורות בלבד: המקור שלנו וכ"י ד, שהוא כאמור מקור מובהק מסוג א – ומן העובדה שמדובר בקטע כתוב על קלף סביר להניח שלפנינו שריד מקובץ עתיק יחסית, שהקדושתא הובאה בו בהרכבה המקורי.

ב. ענייני ייחוס ותבנית

תבנית הקדושתא 'אגודי לשמך' נקבעה על פי המתכונת הסטנדרטית שטבע יניי לקדושתאותיו.¹² לאור זאת יש להטיל ספק בייחוסם ליניי של פיוטים ט¹⁻³, הבאים בסוף הקדושתא שלנו לפי כ"י ד. פיוטים אלה אינם מתאימים לשיטה האופיינית לפיוטי הקדושה של יניי,¹³ ומשום כך נראה שאין לראות בהם מרכיב מקורי של הקדושתא 'אגודי לשמך'.

עלינו להעיר גם על סטייה קלה בתבנית של פיוט ה ביחס לתבנית המקובלת בקדושתא של יניי. פיוט ה של יניי מעמיד בדרך כלל אקרוסטיכון אלפביתי מאל"ף עד יו"ד, ולכל אות מוקדשת מחרוזת בת שני טורים. לעומת זאת, בקדושתא שלפנינו האקרוסטיכון מצטופף לקראת סופו – האותיות ח-י מובאות כולן בתוך המחרוזת האחרונה. יוצא אפוא שהפיוט בנוי על שמונה מחרוזות במקום העשר המקובלות, אך שלמות האקרוסטיכון מוכיחה שהפיוט חובר באופן מקוצר בכוונה תחילה.¹⁴ נעבור עתה לדון בסילוק.

החידוש שבמהדורה שלפנינו הוא שחזור הסילוק על פי מתכונתו הכפולה המקורית. לפי מתכונת זו, ניתן להבחין בבירור בין שני חלקים שונים: חלק א (טורים 75–86) הוא בעל אופי רהיטי מובהק, וחלק ב (טורים 87–139) מתאפיין,

12 ראה: זולאי (לעיל, הערה 3), עמ' רלד-רנה; צ"מ רבינוביץ, מחזור פיוטי רבי יניי לתורה ולמועדים, א, ירושלים ותל-אביב תשמ"ה, עמ' 8–12.

13 לצורת פיוטי הקדושה של יניי ראה: זולאי, שם, עמ' רנב-רנג.

14 זולאי מעיר על פרט תבניתי זה במהדורתו. ראה: זולאי (לעיל, הערה 1), עמ' שמב.

כמקובל בסילוקים של ינאי, בחוסר עיקרון תבניתי קבוע. בחלק זה, החריזה והתקבולת משמשות בערבוביה לארגון טורי השיר. שני החלקים מחוברים זה לזה מבחינה תחבירית. חלק א מעמיד משפט אחד החוזר על עצמו בצורות שונות לאורך כל הפיוט ותמצית עניינו 'ונספר גודלך...', וחלק ב פותח בצירוף יחס: '... כקוראי זה אל זה' (כלומר, כמו המלאכים). מן הבחינה התחבירית, חלק א ותחילת חלק ב מצטרפים אפוא למשפט אחד.

הסילוק מתועד במקורות בשלוש גרסאות שונות. בגרסה הראשונה, המתועדת בכ"ד, מופיע חלק א בלבד, ואל סופו מתלווה גמד מתחילת חלק ב: '...[ונביע ב]רכות אמונת אומצך/ כקוראי זה אל זה' (כאן מסתיים הסילוק במקור הזה). בגרסה השנייה, המתועדת בכ"ו, הסילוק פותח בגמד מסוף חלק א המתלווה אל חלק ב: 'ונביע ברכות אומצך כקוראי זה אל זה...'. בניגוד לשתי גרסאות קטועות אלה, בכ"ב הסילוק מתועד במלואו, כלומר על שני חלקיו. לפי התיעוד שבידינו נראה סביר להניח שהסילוק המקורי, וליתר דיוק, נוסח הסילוק שממנו מסתעפות הגרסאות הקיימות, עמד על שני חלקים. רק על פי הנחה זו ניתן להסביר על נקלה את התהוותן של שתי הגרסאות הקטועות: בראשונה נקטע רוב חלק ב (אך לא כולו) מן הגרסה השלמה, ובשנייה נקטע רוב חלק א (אך לא כולו).

הקיטוע הראשון משקף את ההיגיון הליטורגי של הסילוק כפיוט מעבר לקדושה. בסילוק השלם מצויים לשונות המעבר כמצופה בסוף חלק ב: 'בְּיָרָא וּבְרָעָה אוֹמְרִים לוֹ קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה' (טור 139). ואולם, גם הטור הפותח את חלק ב, 'כְּקוֹרְאֵי זֶה אֶל זֶה' (טור 87), כשר לשמש טור מעבר לאמירת הקדושה. משום כך, קיטוע הסילוק שבכ"ד, המבקש להעמיד את הסילוק על חלקו הרהיטי, אינו 'נקי', אלא מצמיד לטור האחרון של חלק א את הטור הראשון של חלק ב. גם בקיטוע שבכ"ו, המבקש להעמיד את הסילוק על חלקו ה'סילוקי', נשאר לפניו זנב מן החלק הרהיטי, הפעם מסיבה תחבירית, שהרי בלעדיו צירוף היחס 'כקוראי זה אל זה' נותר תלוי באוויר.

טשטוש הגבולות שבין הרהיט לסילוק הוא תופעה מוכרת בקדושתאות של ינאי, שמעמיד לעתים יחידת מעבר אחת מורכבת אל הקדושה על פי מסורת קדומה, המתועדת בבירור במספר קדושתאות קדם-ינאיות. בעניין כולו דנה בפרוטרוט שולמית אליצור בספר על תולדות הקדושתא הנזכר לעיל. כפי שמראה אליצור במחקרה, לא תמיד ניתן לקבוע אם חיבור החלקים בסילוקים המורכבים נעשה בידי הפייטן עצמו או שמא בידי מעתיקים מאוחרים, שהכתירו

(בטעות) את הרהיטים בכותרות המתאימות לסילוקים. במקרה שלפנינו, כפי שניסינו להראות על בסיס הדרכים השונות שבהן נקטע הסילוק במקורות, מסתבר שהתבנית המורכבת היא המקורית, ואם כן יש לשער שמעשה החיבור נעשה בידי הפייטן עצמו.¹⁵

ג. ענייני תוכן

תוכן הקדושתא נקבע כמובן על פי ייעודה הליטורגי – שמיני עצרת. מכוח ייעוד זה שזורים בתוכה, וליתר דיוק בפיוטים א–ו, מדרשים מעניינו של יום הידועים היטב מאוספי המדרש הקלסיים (במיוחד פסיקתא דרב כהנא), ורמזים לפסוקים שעליהם מתבססים מדרשים אלה. פיוט ז (הרהיט) מבליט את נושא המים, הנובע מהיות שמיני עצרת תחילתה של עונת הגשמים ואמירת הפסקה 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. לפי המסורת הפייטנית, נושא זה של המועד מיוחד לשבעת הגשם הנאמרת בתפילת מוסף ושם הוא נדון בפרוטרוט.¹⁶ משום כך, המקום הקצוב לו בקדושתא שלפנינו מוגבל. פיוטים ח–ט³ אינם מוקדשים לנושאי היום אלא מפתחים נושאים הקשורים לנושאי הקדושה – שבחי הבורא וכדומה.¹⁷ להבלטה מיוחדת ראויים שני טופוסים, הקשורים זה בזה במידה מסוימת ורומזים למועד, והם חוזרים שוב ושוב לאורך אלה מפיוטי הקדושתא המתייחסים אליו. הראשון הוא טופוס התוספת וההשלמה, המשקף את המעמד הגבולי כביכול של שמיני עצרת כיומו האחרון של חג הסוכות, מחד גיסא, וכחג בפני עצמו, מאידך גיסא. טופוס זה משתקף בלשונות שונים, שרובם גזורים מן השורשים 'ספ' ו'שלם'. אביא כאן את רשימת היקרויותיו: 'חֲדָוָה מוֹסֶפֶת וּמְשֹׁנָה' (טור 4), 'תְּשָׁלוּם יָמִים' (טור 11), 'נוֹסֵף יוֹם שְׁמֻחָה עַל יְמֵי שְׁמֻחָה' (טור 16; השווה גם: 'וְשְׁמֻחָה עַל שְׁמֻחָה נַעֲשֶׂה' [טור 32], 'שְׁמֻחָה עַל שְׁמֻחָה הִכְפַּלְתָּה' [טור 45]), 'שִׁילוּם שְׁמֻחָה... וְתוֹסֶפֶת שְׁמֻחָה' (טור 19), 'הוֹסַפְתָּ לָנוּ חֲגִיגַת זֶה יוֹם טוֹב' (טור 28), 'גָּמַר תְּכַלִּית יְמֵי הַחֵג' (טור 33), 'הוֹסַפְתָּ חֲכָמָה וְטוֹב / לְהוֹסִיף

15 מסקנה זו אינה הכרחית, אלא שהיא הפשוטה ביותר לאור הנתונים שבידינו. אפשר כמובן גם לטעון כי יני עצמו חיבר שני פיוטים: רהיט (טורים 75–86) וסילוק (טורים 87–139), ושניהם חוברו יחדיו תחת כותרת המתאימה לסילוק בהעתקה קדומה יחסית, שממנה מסתעפות ההעתקות ששרדו בגניזה.

16 שבעת גשם אינה מתועדת בקורפוס פיוטי יני.

17 שמיני עצרת אינו נזכר בסילוק כלל, ואזכוריו בפיוטי הקדושה שטחיים וחפוזים למדי. ראה: טורים 141, 144, 148 (?).

לנו יום טוב / ובו הוסף לנו לב טוב' (טור 35–36), 'ותוספת הלל' (טור 39), 'ויספתה לגוי' (טור 45; על פי ישעיהו כו, טו), 'כי פקודת [ח]ג שלימה' (טור 47; כל טורי המחרוזת חורזים במילה הנגזרת מן השורש 'שלם'), 'שילומי שנה' (טור 52), 'ת[ת]שלים מועדים' (טור 144).

הטופוס השני, השזור חלקית בראשון, הוא טופוס השמחה, הנובע מן האסוציאציה הליטורגית העתיקה בין סוכות ושמיני עצרת לבין השמחה (השווה: 'ההלל והשמחה שמונה', משנה, סוכה ד, ח).¹⁸ מלבד ההיקריות שנמנו לעיל, הטופוס מופיע במקומות אלה: 'דצים רצונך לעשות' (טור 2), 'ושמחו לפניך' (טור 3), 'יום שמחתך' (טור 5), 'בו עוד תשמחנו' (טור 7), 'שובע שמחות' (טור 9; תהלים טז, יא), 'זה בו נגיל ונרון' (טור 15; ראה בביאור למקום), 'שיגו ששון ושמחה' (טור 16), 'עם זו שמיחי הלך' (טור 18; על פי מלכים א' ח, סו), 'הוא זה היום אשר בו נגילה ונשמחה' (טור 20; על פי תהלים קיח, כד), 'בו במעשיך תשמח / ועמך בעושי ישמח' (טור 20; על פי תהלים קד, לא; קמט, ב), 'חדותינו חדותך' (טור 30), 'דיצתו אז בנו יונהג' (טור 34), 'ביום טובה להיות בטוב' (טור 36), 'טובי לב בו זמרו... יום אשר בו שמחות נעטרו' (טורים 39–40), 'לראשנו זר שמחת עולם / לשיש ולשמח ביום נחלם' (טורים 41–42), 'שמיחים בפעלם' (טור 43), 'מיא [ב] שון עובר ישאבו' (טור 50; על פי ישעיהו יב, ג), 'תשמח לב מס כמו מ' <י' >' (טור 67). הבלטת נושאי ההוספה והשמחה (והוספת השמחה) והחזרה עליהם מעניקים לקדושתא אחידות תמטית אלגנטית ופשוטה, המשמשת שתי שעליו נארגים שאר מדרשי היום המפויטים, המסולסלים יותר על פי ההגדרה.

ד. מהדורת הקדושתא

מקורות:

- T-S NS 275.59, T-S NS 110.3, T-S NS 235.100 (1–40 'בש[לום]'; א)
- T-S NS 110.7a, מוצרי VIII 98.1 (15–22, 31–41, 75–139; ב)
- T-S H7.10 (23–30; ג)
- T-S H7.7 (12 'שחור[ר]ה'–87, 140–151; ד)

18 הקשר מבוסס על הנאמר בדברים טז, יג–טו. ראוי להעיר שהנוסחה הליטורגית 'זמן שמחתנו' (ואחיותיה), הרווחת במנהגים בני ימינו, אינה משמשת במנהג ארץ ישראל הקדום.

- אדלר 3447.4 (5-18; ה)
- T-S H7.14 (85-139; ו)
- T-S NS 276.198a (23-30; ז)
- T-S AS 121.360 (47) 'פקודת' 50- 'יחשוב', 68 'לשופכי' 73 'נחס[ר]'; ח

נוסח הפנים:

- א = טורים 14-1
 ב = טורים 15-22, 31-41, 75-139
 ג = טורים 23-30
 ד = טורים 42-74, 140-151

תיאור כתבי היד:

א | שלושה דפים רצופים שמכל אחד מהם חסר קרע משולש בקצהו התחתון: T-S NS 235.100 (טורים 1-9), T-S NS 110.3 (טורים 10-21 'פּר אַח[ד]'), T-S NS 275.59b (טורים 21 'להיתחד' 40-). תוכן: סוף שבעתא לא נודעת לשמיני עצרת; א-ו. ניקוד טברני חלקי, כולל סימן דגש ארצישראלי, יחד עם סימני ניקוד בבלי בודדים. מעתיק הדפים העתיק גם את כ"י T-S NS 235.42, גיליון לא רצוף המביא את פיוטים ג-ה, ז-ט' של הקדושתא של יניי לשמות טז, כח (ראה: רבינוביץ [לעיל, הערה 12], עמ' 310-315). לפי מידת הדפים ומספר השורות בדף נראה שכל הקטעים שייכים במקורם לקובץ אחד.

ב | גיליון לא רצוף; אל דף 2 שלו מצטרף דף בודד: T-S NS 110.7a (טורים 15-22, 31-41, 75-121), מוצרי VIII 98.1 (טורים 122-139). עמוד ב של כ"י מוצרי ריק. תוכן: ג-ד; ו [כאן חסר חומר]; ו: 'אצורי מקרב יערי חיות' מן הקדושתא 'אחות אשר לך כספת' לקילירי (ד' גולדשמידט ו' פרנקל [מהדירים], מחזור סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם, ירושלים תשמ"א, עמ' 383-384); ח; נוסח הקבע של הקדושה. לפני הכותרת 'סילוק' הבאה בראש פיוט ח, באה בכתב היד הכותרת 'ובכן ביום השמיני וג'.' סביר להניח שכותרת זו עמדה במקורה בראש רהיט שהושמט מן ההעתקה. סימני ניקוד טברני בודדים. הקטעים צורפו בידי בנימין לפלר ז"ל.

ג | שרידים של שני קונטרסים רצופים שמועתקים בהם פיוטים לשמיני עצרת. מן הקונטרס הראשון שרדו שלושה גיליונות שכל דפיהם רצופים. יש להניח אפוא שחסרים בו שני הגיליונות החיצוניים. מן הקונטרס השני שרדו שלושה

גיליונות שכל דפיהם רצופים, ודף בודד המצטרף אליהם בסופם. יש להניח אפוא שבתחילת קונטרס זה חסרים שני דפים ובסופו חסר דף אחד. בקונטרס הראשון מועתקת מערכת יוצר. בעמוד ב של הדף האחרון של הקונטרס הראשון וכמו כן בקונטרס השני מועתקת הקדושתא 'אחות אשר לך כספת' לקילירי (גולדשמידט-פרנקל [לעיל, תיאור כ"י ב], עמ' 376–390), ומשולבים בה פיוטים זרים. תוכן הקדושתא: א: 'אחות אשר לך כספת'; [כאן חסרים ארבעה דפים]; הפסקה 'תתגדל ברב תפארתך' (ע' פליישר, שירת־הקודש העברית בימיהביניים, ירושלים תשס"ח², עמ' 145); 'קדוש קדוש קדוש קצוי גבולות עמים אתה הצבתם' + פזמון: 'מי הקיץ עברו' (חתום: 'הודה חזק'; את צמד הפיוטים פרסם ע' פליישר, 'עיונים באופיים הפרוזודי של אחדים ממרכיבי הקדושתא', הספרות, ג [תשל"ב], עמ' 583); ה + פזמון: 'אמנם רועים שבעה' ליהודה (W.J. van Bakkum, *Hebrew Poetry from Late Antiquity*, Leiden 1998, pp. 121–122) + 'נוסף שמחה על ימי שמחה' לנחום אלברדאני (הפזמון מועתק גם בכ"י לונדון, הספרייה הבריטית Or. 5557B.8; ראה: ט' בארי, 'לתולדות משפחת חזנים בבבל', כנסת עזרא: ספרות וחיים בבית הכנסת [ספר היובל לעזרא פליישר], בעריכת ש' אליצור ואחרים, ירושלים תשנ"ה, עמ' 261, הערה 44); ה: 'אדורי משבעים' מן הקדושתא הקילירית; ה + פזמון: 'אחר טרחות פרים שבעה' ליניי + 'צדקתך צדק לעולם'; הפסקה 'אל נא לעולם תוערץ' (ציון בלבד; פליישר, שירת־הקודש, שם, עמ' 146); ו-ז' מן הקדושתא הקילירית: 'אצורי מקרב יערי חיות', 'אז מיצורים' [נ"א מִצְרוֹן] איווית לך שמיני'. ראה גם: זולאי (לעיל, הערה 3), עמ' שסד (ס' 102). ניקוד טברני מופיע בחומר המועתק בקונטרס הראשון בלבד. מעתיק הקובץ העתיק גם את כ"י ז (להתאמה בהרכב הקדושתא כפי שהיא מתועדת בשני המקורות ראה בתיאור שם) וקובץ פיוטים לראש השנה, המכיל את הקדושתא הקילירית 'את חיל'; ראה: ש' אליצור ומ' רנד, רבי אלעזר בירבי קליר: פיוטים לראש השנה, ירושלים תשע"ד, עמ' 595, מקור א³. מבנה הקדושתא המעורבת לראש השנה דומה למבנה הקדושתא המעורבת לשמיני עצרת המועתקת בכתבי יד ג וז.

ד | דף קרוע בחלקו התחתון. תוכן: ב-ט³. במקור זה בא רק חלק א של הסילוק (טורים 75–87; ראה מבוא, לעיל, סעיף ב). ניקוד ארצישראלי. ראה: J. Yahalom, *Palestinian Vocalized Piyyuṭ Manuscripts in the Cambridge Genizah Collections*, Cambridge 1997, p. 59 (par. 22). הדף שייך למחזור עתיק מקיף. ראה: יהלום (לעיל, הערה 2), עמ' 363, המפנה אל יהלום, ניקוד, שם, ס' D-E, 19, 31–32. אחרי הקדושתא לשמיני עצרת הועתקה בו שבעת גשם, כמשתמע

מכותרת ששרדה בדף שלפנינו אחרי הקדושתא, בשורה התחתונה של ע"ב: ⁹²שם'.

ה | דף קרוע בחלקו התחתון. תוכן: א; ב: 'מלך עם בניו לשמוח עלה' מן הקדושתא 'וארץ אשר מארצות מוכשרת' (נוסח ב) לשמיני עצרת לפינחס הכהן (ש' אליצור, פיוטי רבי פינחס הכהן, ירושלים תשס"ד, עמ' 450–452); ב–ג. ו | קובץ פיוטים לשמיני עצרת – ראה: רנד (לעיל, הערה 9), עמ' 27. חלק ב של הסילוק שלנו (טורים 85–139; ראה מבוא, לעיל, סעיף ב) בא בתוך הקדושתא הקילירית 'אולזו לז ללז' – ראה: רנד, שם, עמ' 38–66. סימני ניקוד טברני בודדים. ז | ארבעה גיליונות שכל דפיהם רצופים. כל הדפים קרועים והכתובה בדף וא נמחקה כמעט כליל. מעתיק הקונטרס העתיק גם את כ"י ג (ראה בתיאור שם). בדומה לכ"י ג, בקונטרס שלנו מועתקת הקדושתא 'אחות אשר לך כספת' לקילירי, ומשולבים בה פיוטים זרים. במידה שההעתקות מקבילות, הרכב הקדושתא זהה בשתייהן (למראי מקום לפיוטים המופיעים בשתייהן ראה בתיאור שם). תוכן: א–ד מן הקדושתא הקילירית: 'אחות אשר לך כספת' (שרידים של שרשרת הפסוקים ומחרוזת הסיום), 'מותמם בטבע שמונה', 'קהל איתנים', 'היטיבה יי לטובים'; הפסקה 'תתגדל ברב תפארתך' (ציון בלבד); 'קדוש קדוש קדוש קצוי גבולות עמים אתה הצבתם' + פזמון: 'מי הקיץ עברו'; ה + פזמון: 'אמנם רועים שבעה' ליהודה + 'נוסף שמחה על ימי שמחה' לנחום אלברדאני; ה: 'אדורי משבעים' מן הקדושתא הקילירית; ה + פזמון: 'אחר טרחות פרים שבעה' ליניי + 'צדקתך צדק לעולם'; [ציון הפסקה 'אל נא לעולם תוערץ' חסר מחמת ליקוי]; ו–ז מן הקדושתא הקילירית: 'אצורי מקרב יערי חיות', 'אז מיצורים' [נ"א: מִצָּרוֹן] איוות לך שמיני', 'תשורת תודות תמימים תתמידו'; 'ביום אשר שולחו לאוהלים' [נ"א: אהולים] ('א"מ הברמן, עתרת רננים: פיוטים ושירים לשבתות ולמועדים, ירושלים תשכ"ז, עמ' 98–99) + פזמון: 'סתרה היה נא למוכתרת' לסהלאן (הברמן, שם, עמ' 93).

ח | קרע קטן של דף. תוכן: ו–ז.

פרסומים קודמים:

- זולאי (לעיל, הערה 1), עמ' שמב–שמו.
- רבינוביץ (לעיל, הערה 4), עמ' 227–235.
- שפיגל (לעיל, הערה 6), עמ' 91–92.
- רנד (לעיל, הערה 9), עמ' 63–66 (סילוק, חלק ב).

- E.J. Revell, *Hebrew Texts with Palestinian Vocalization*, Toronto–Buffalo (התקנת T-S H7.7 [=ד], ע"ב), pp. 198–199, 1970.

פירושים נוספים:

- נ"מ ברונזניק, פיוטי ינאי: ביאורים ופירושים, ירושלים תשס"א, עמ' 412–407.
- הנ"ל, פיוטי ינאי: ביאורים ופירושים, כרך משלים, ירושלים תשס"ה, עמ' 228–225.

סימני התקנה:

- [...] = חסר חלק ממילה
- [...] = חסרה מילה שלמה או יותר
- [] = השלמת המהדיר, על פי הסברה או על פי מקבילה; הגהת המהדיר
- < > = קיצור שהשלים המהדיר (במקרה הצורך הושמט הציון 'וג')
- << >> = השלמת חומר שהושמט בטעות בידי המעתיק
- ⌘ = קריאת האות מסופקת

[א]

אגודי לשמך במסות // ברוי מלאומים מאוסות
 גם רצי בצילך לחסות // דצים רצונך לעשות
 הוריתם תן חלק לשבעה // ושמחו לפניך דר שבעה
 זימנו גם גורל לשמונה // חדווה מוספת ומשונה
 5 טיכסטה לראשינו עטרת // יום שמחתך מעוטרת
 כי מצותו לא נבצרת // להיות לנו יום עצרת

כותרת: [קר]בה שמיני עצרת (ש מתוקנת מ'ב) א
 א. 5 שמחתך שמחתו 6 מצוותן מצותו / נבצרת נבצרת ה

א. 1 אגודי לשמך במסות: ישראל, הדבקים בהקב"ה בכל הניסיונות שנתנסו בהם. אגודי: רמז לאגידת הלולב בסוכות. ברוי מלאומים מאוסות: נבחרים מאומות העולם הנבזים. 2 בצילך לחסות: הלשון על פי 'ובצל כנפיק אחסה' (תהלים נז, ב) ועוד. דצים: שמחים. רצונך לעשות: הלשון על פי 'לעשות רצונך' (תהלים מ, ט) ועוד. 3-4 הוריתם... ומשונה: השווה: 'תן חלק לשבעה (קהלת יא, ב) אלו שבעת ימי החג. וגם לשמונה (שם), ביום השמיני עצרת תהיה וג' (במדבר כט, לה) (פסיקתא דרב כהנא, מהדורת ד' מנדלבוים, ניו יורק תשכ"ב, כח, ד, עמ' 429). 3 דר שבעה: הקב"ה, השוכן בשבעת הרקיעים. 4 זימנו: ייעדו. מוספת: לשמיני עצרת כתוספת ראה: 'כל שבעת ימי החג התורה מרמזת לישר' ואמרת להם שאלו מיי מטר (זכריה י, א)... וכיון שלא התבוננו כבשה להם התורה עוד יום אחד' (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3-4] כח, ח, עמ' 432). במקור (כ"י א) מנוקד: 'מוספת'. ומשונה: לייחודו של שמיני עצרת ולשוני שבו ראה בטור 10. 5 טיכסתה... מעוטרת: ערכת לראשינו עטרה שמוכתרת לנו ביום שמחתך. כנראה רמז לחנוכת הבית בימי שלמה, כלומר היום השמיני שבו 'שלח את העם' (מלכים א' ח, סו), המזוהה עם שמיני עצרת (ראה טור 18 והביאור שם). ראה: 'בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו (שיר השירים ג, א) כשירדה שכינה לבית המקדש... וביום שמחת לבו (שם) יום שחנך שלמה את הבית' (שיר השירים זוטא [=מדרש זוטא על שיר השירים, רות, איכה וקהלת, מהדורת ש' בובר, וילנא תרפ"ה, עמ' 38-1], ג, עמ' 27). דרשה זו רווחת במספר גרסאות ומקורה במשנה, תענית ד, ח; ראה את הדיון אצל ח' מיליקובסקי, סדר עולם, ב: פירוש, ירושלים תשע"ג, עמ' 260-261. לאור ביאור, נראה שיניי מסב את המילים 'בעטרה שעטרה לו אמו' על הקב"ה שמכתיר את ישראל, בניגוד לדרשה הרווחת, שבה היחס הפוך: כנסת ישראל, 'אמו' של הקב"ה, מכתירה אותו. ראה: פסיקתא דרב כהנא (לעיל, ביאור לטורים 3-4) א, ג, עמ' 7, ומקבילות. להכתרת ישראל בידי הקב"ה ראה גם בטורים 40, 41. 6 כי... נבצרת: הפייטן רומז כנראה לקלותה היחסית של מצוות שמיני עצרת. ראה: 'למלך שבאת לו שמחה. כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טרוח עם האורחים וכיון שיצאו שבעת ימי המשתה א' המלך לבנו, בני יודע אני שכל שבעת ימי המשתה היית טרוח עם האורחים ועכשיו אני ואתה נשמח יום אחד ואיני מטריח עליך הרבה אלא תרגול אחד וליטרא אחת של בשר. כך כל שבעת ימי המשתה ישר' עסוקים בקורבנותיה' של אומות העולם, דא"ר פנחס כל אותן שבעים פרים שהיו ישר' מקריבין בחג כנגד שבעים אומות העולם... וכיון שיצאו שבעת ימי החג א' הקב"ה לישר', בניי יודע אני שכל שבעת ימי החג הייתם עסוקי בקרבנותיהם של אומות העולם ועכשיו אני ואתם נשמח יחד ואיני מטריח עליכם הרבה אלא פר אחד איל אחד (במדבר כט, לו), וכיון ששמעו ישר' כך התחילו מקלסין להקב"ה וא' זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו (תהלים קיח, כד) (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3-4] כח, ט, עמ' 432-433). לא נבצרת: ללשון השווה בראשית יא, ו; איוב מב, ב.

- [1] ככ>תוב< ביום השמיני <עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו> (במדבר כט, לה)
 [2] <ונאמר> תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ (קהלת יא, ב)
 [3] <ונאמר> זה היום עשה יי נ[ג]ל[ה] ונשמחה בו (תהלים קיח, כד)

[א']

בו עוד תשמחנו/ וברכות תשיאי[ו] / ובמגינך תנשיאינו

ב>רוך... מגן<

[ב']

מועדינו מעידינו // [נאמנים הם] עידינו
 שובע שמחות תעודינו // ערכי[ם] כמשפט[ם] בעורכינו
 10 פר ואייל מיוחדים // ציויתה לעם יחידים
 קרבן ליום מועדים // רצון תשלום ימים מועדים

שרשרת הפסוקים. 2 אחרי ו' למנצח על השמינית מזמור וג' (תהלים יב, א) ה

א'. 7 תשמחנו] תשמחנו ה

ב. 8 נאמנים הם] ההשלמה על פי ה 9 תעודינו] עודדנו ה / ערכי[ם] כמשפט] ההשלמה על פי ה / בעורכינו] ההשלמה על פי בערכינו ה 10 ואייל] ואיל ה / ציויתה] צויתה ה 11 קרבן ליום] קרבן זה ליום זה ה

א'. 7 וברכות תשיאינו: על פי פסקת 'והשיאנו' שבנוסח הקבע של ברכת קדושת היום למועדים: 'והשיאנו ה' אלהינו את ברכת מועדיך'.

ב. 8 מועדינו מעידינו: מועדינו מעידינו עלינו לטובה – ראה בטור 29. נאמנים הם עידינו: הלשון על פי 'עדים נאמנים' (ישעיהו ח, ב). 9 שובע... בעורכינו: תחזקנו בשמחות כשנקריב את קרבנות המועדים כמשפט. שובע שמחות: תהלים טז, יא. הפסוק נדרש על סוכות. ראה: פסיקתא דרב כהנא (לעיל, ביאור לטורים 3–4) כז, ב, עמ' 406. 10 פה... יחידים: לקרבנו המיוחד של שמיני עצרת ראה את דברי המדרש המובאים בביאור לטור 6. לעם יחידים: לישראל, על פי 'ומי כעמך (כ) ישראל גוי אחד בארץ' (שמואל ב' ז, כג; דברי הימים א' יז, כא). 11 קרבן ליום מועדים: הקרבן המיוחד (ראה בטור הקודם) נקבע להם ליום זה. רצון תשלום ימים מועדים: ישראל מקיימים את מצוות שמיני עצרת ועל ידי כך מפקים רצון מאת הקב"ה. תשלום ימים: שמיני עצרת, המשלים את ימי החג. 12 שחורה... חולה: כנסת ישראל, על פי 'שחורה אני ונאווה' (שיר השירים א, ה) ו'שחולת אהבה אני' (שם ה, ח). 13 תת... המעולה: להעלות לך את השי, כלומר להקריב קרבן. תוכן הקרבת עולה: הכוונה להקרבת העולה כמשפט. 'תוכן' לשון מידה. לשימוש במילה זו בהקשר דומה ראה ביוצר לפרשת יתרו ליהודה בירבי בנימן: 'ויקח יתרו תכן עולות לרצות אלהים' (ש' אליצור, פיוטי רבי יהודה בירבי בנימן, ירושלים תשמ"ח, עמ' 150, טור 43).

שְׁמֹר מְכַל מַחְלָה // שְׁחֹרָה אֲשֶׁר בָּאֵהָב חוֹלָה
תֵּת תְּשׁוּרָה לָךְ הַמְעוֹלָה // תּוֹכֵן הַקֶּרֶבֶת עוֹלָה

- [1] ככ>תוב> והקרבתם עולה אשה ריח ניחח ליי פר אחד איל אחד >כבשים בני שנה שבעה תמימם> (במדבר כט, לו)
[2] ונ>אמר> עולות מיחים אעלה לך עם קטורת אילים אעשה בקר עם עתודים סלה (תהלים סו, טו)
[3] ונ>אמר> אז תחפץ [זבחי] צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים (תהלים נא, כא)

[ב']

פְּרִים נַעְרוֹךְ / וּלְפָנֶיךָ נְבָרוֹךְ / וּתְחַיֵּינוּ בְּטַלְלֵי רוֹךְ

ב>רוך...< מחיה

[ג]

15 יום טוב האחרון / זה בו נגיל ונרון // עצרת הוא בו תעצור מנו אף וחרון
נוסף יום שמחה / על ימי שמחה // ישיגו ששון ושמחה / ינסו יגון ואנחה
ידידותיך אלהי המשפט / כשבת על המשפט // יחוגו בו נקיי משפט / וקראו עצרת כמשפט

13 עולה] ע מתוקנת מ"כ ה

שרשרת הפסוקים. 1 אחריו רווח מכוון, כנראה לשאר הפסוק א 3 ו' טוב מעט (תהלים לו, טז) ו' אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פ' (תהלים נא, כא) ד

ב'. 14 ולפניך] ההשלמה על פי ד ה

ג. 15 הוא] היא ד הוא אחרון ה בו נרון א / ב' ובו א / מנן] חסר ד ה 16 נוסף] חסר ה / שמחה] שימחה ד / ינסו] ונסו ד ה 17 המשפט] משפט א ד / המשפט] משפט א ד ה / יחוגו] חגגו א ד ה / כמשפט] כ כנראה מתוקנת

ב'. 14 ולפניך נברוך: על פי 'נברכה לפני ה' עשנו' (תהלים צה, ו). רוך: כנראה מילת מילואים.

ג. 15 יום טוב האחרון: שמיני עצרת, יום טוב האחרון של חג הסוכות. זה: כינוי להקב"ה. בו נגיל ונרון: על פי הדרשה על 'נגילה ונשמחה ב' (תהלים קיח, כד): 'אין אנו יודעין במה לשמוח, אם ביום אם בהקב"ה, ובא שלמה ופירש "נגילה ונשמחה בך" (שיר השירים א, ד) (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3-4] כט, ט, עמ' 433). הוא: כ"י ד גורס: 'היא', בהתאם לקרי המקראי: 'עצרת הוא' (ויקרא כג, לו). 16 נוסף יום שמחה: ראה בטור 4 ובביאור שם. על ימי שמחה: על ימי שמחת חג הסוכות. ישיגו... ואנחה: על פי 'ששון ושמחה ישיגו (ו)נסו יגון ואנחה' (ישעיהו לה, י; נא, יא). 17 ידידותיך... כמשפט: הטור כולו עוסק כנראה ביחס שבין יום הכיפורים לבין שמיני עצרת. אם כן, משמע: כשישבת על כסא המשפט, כלומר ביום הכיפורים, הראית לישראל את חיתך (ידידותיך), ועכשיו, כשיצאו נקיים במשפט, הם חוגגים לך את שמיני עצרת. אלהי המשפט: מלאכי ב, יז. כשבת

- יְדִידָ[נִיה] בּוֹ שְׁלַח וְהֶלֶךְ / עַם זֶה שְׁמִיחֵי הֶלֶךְ // וּבּוֹ בִּרְכוּ לְמֶלֶךְ / וְשִׁבְחוּ שֵׁם מֶמְלִיךְ כָּל מֶלֶךְ
- [1] ככ>תוב> ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה יי לדוד עבדו ולישראל עמו> (מלכים א' ח, סו)
- [2] ונא>מר> לך יי הגדולה והגבורה >והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש> (דברי הימים א' כט, יא)
- [3] ונא>מר> ואתה קדוש יושב תה>לות> יש>ראל> (תהלים כב, ד)

אל נא

[ד]

- שִׁילּוּם שְׂמֻחָה / הִיא כָּל שְׂמֻחָה // וְתוֹסַפֶּת שְׂמֻחָה / שְׁשׁוֹן וְשְׂמֻחָה
- 20 הוּא זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר בּוֹ נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה // בּוֹ בְּמַעֲשֵׂיךְ תִּשְׁמַח / וְעַמְּךָ בְּעוֹשָׁיו יִשְׂמַח
- לְכֹן קִרְבָּנוּ מִיּוֹחַד / בְּפֶר אֶחָד / וְאֵיל אֶחָד / לְהַתִּיחַד יַחַד
- עַם אֶחָד / <<מִיחַדְךָ יַחַד>> / בְּשִׂכְם אֶחָד / בְּפֶה אֶחָד / וּבִלְבָב אֶחָד / יי אֶחָד

מ"ב א 18 ידידיה] מוגה על פי א ד ה ידיד ב / בו] כי ד ה / שלח והלך] שילח והילך א ד ה / שמיחין שמחו ד / הלך] הילך א בהילך ד / ברכו] בירכו א ד ה / ושיבחו] ושיבחו א

שרשרת הפסוקים. 1 אחריו ונ' ויקרא בספר תורת האלהים יום ביום מיום הראשון עד יום האחרון ויעשו חג שבעת ימים וביום השמיני] עצרת כמשפט (נחמיה ח, יח) א 2 חסר א 3 לפניו ונ' ימלך (תהלים קמו, י) א

ד. 21 להתיחד] להתייחד א 22 עם] גוי א בגוי ד / מיוחד יחד] על פי א [...] יחד ד / בפה] ובפה א ד / ובלב] בלב ד / יי] ליי א

על המשפט: הלשון על פי ישעיהו כח, ו. עצרת כמשפט: נחמיה ח, יח. 18 ידידיה... מלך: על פי הפסוק הסמוך. לזיהוי המאורע עם שמיני עצרת ראה: 'יום טוב האחרון של חג פייס לעצמו...' שנ' ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך (מלכים א' ח, סו) (תוספתא, סוכה [=תוספתא מועד, מהדורת ש' ליברמן, ניריורק תשכ"ב, עמ' 256-278] ד, ז', עמ' 276). ידידיה: שלמה המלך, על פי שמואל ב' יב, כה. עם זו: ישראל, על פי 'עם זו גאלת' (שמות טו, יג) ועוד. שמיחי הלך: על פי 'וילכו...' שמחים' בפסוק הסמוך. ושיבחו... מלך: ראה בסוף המדרש המובא בביאור לטור 6. ממליך כל מלך: כינוי להקב"ה; השווה 'ומהקים מלכין' (דניאל ב, כא).

ד. 19 שילום שמחה היא כל שמחה: תוספת השמחה של שמיני עצרת (השווה בטור 4) נחשבת שמחה שלמה בפני עצמה. הרעיון מקביל לקביעה ההלכתית: 'שמיני רגל בפני עצמו' (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3-4] כ, נח, עמ' 429, ומקבילות). לניסוחים דומים אצל ינאי השווה: 'אחרית ימים הם כל ימים' (רבינוביץ [לעיל, הערה 4], עמ' 151 [בקדושתא 'אורח משפטיך בראש ישרים', טור 39]); 'כי סוף שנה כל שנה' (רבינוביץ, שם, עמ' 157 [בקדושתא לדברים יא, ג', טור 4]). 20 הוא... ונשמחה: השווה בביאור לטור 15. בו... ישמח: השווה את דברי המדרש המובא בביאור לטור 6: 'אני ואתם נשמח יחד'. בו במעשיך תשמח: על פי 'ישמח ה' במעשיו' (תהלים קד, לא). ועמך בעושייו ישמח: על פי 'ישמח ישראל בעשיו' (שם קמט, ב). 21 לכן... יחד: השווה בביאור לטור 6. 22 עם אחד: ראה בטור 10 ובביאור שם. בשכם אחד: הלשון על פי צפניה ג, ט. בפה אחד: הלשון על פי יהושע ט, ב; מלכים א' כב, יג. ובלב אחד: הלשון על פי דברי הימים א' יב, לט; דברי הימים ב' ל, יב.

חי וקיים מרום נורא וקדוש

[ה]

אחר טרחות פרים שבעה // אשר היו מקריבים שבעה
 בשמיני פר אחד חפצתה מגוי צדיק // אותם להצדיק / בטוב מעט לצדיק
 25 גוי אשר יפה בנעלים // בשני מנעולים / הננעלים
 דלת מיום זה לסגור ולהעצר // מזעם ומזעף ומזרם להתחבבות ולהנצח
 הפרשתה גורלות / והצבתה גבולות // בפסח לד עצרת / ובחג לנו עצרת

ה. כותרת: <חן> ג [... להים 23 שבעה] שבעים מתוקנת מ'ה ד / מקריבים קרובים (!) ד / שבעה[?] כל שבעה א ד 24 בטוב כטוב ד 25 יפה א / בנעלים פעמיו בנעלים א פעמיה בנעלים ד / הננעלים הננעלים א ד 26 ולהעצר ולהיעצר א / ומזרם ומזרם א / להתחבבות להתחבבות א / ולהנצח מוגה על פי ז ולהינצר א ד ולהעצר ג 27 הפרשתה הפרשתה ד / והצבתה והיצבתה א

ה. 23–24 אחד... צדיק: על פי הדרשה המובאת בביאור לטור 6. 23 פרים שבעה: לכאורה צ"ל 'שבעים', כמספר הפרים הקרבים בחג (שלושה עשר פרים ביום הראשון [במדבר כט, יג], שנים עשר ביום השני [שם, יז], וכך הלאה), ואכן בכ"י ד 'שבעה' הוגה 'לשבעים'. הנוסח שלפנינו, שהוא כנראה המקורי, נוצר על פי ההקבלה למילה 'שבעה' שבצלעית השנייה. מקריבים שבעה: מקריבים במשך שבעת ימי החג. 24 מגוי צדיק: ישראל, על פי ישעיהו כו, ב. בטוב מעט לצדיק: תהלים לז, טז. הפסוק נדרש על הניגוד בין ישראל לאומות העולם: 'טוב מעט לצדיק וגו' (שם), טובים ישראל לצדיקו של עולם... מהמון רשעים רבים (שם), משבעים אומות' (אגדת בראשית, מהדורת ש' בובה, קראקא תרס"ג, י, עמ' 23–24); וגם על חובת קרבתיהם של ישראל בעיני הקב"ה: 'טוב מעט לצדיק (שם), תדע לך שתחילתו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם (ויקרא א, ב), מכם ולא מן האומות' (מדרש תנחומא הקדום והישן, מהדורת ש' בובה, וילנא תרמ"ה, בחוקותי ח, נז ע"ב). 25–26 גוי... ולהנצר: על פי המדרש: 'מה יפו פעמך (שיר השירים ז, ב), בנעל אין כת' כאן אלא בנעלים (שם), בשתי נעילות, נעילה בפסח נעילה בחג. א' הקב"ה לישר, בניי נועלים אתם בפני בפסח ואני נועל בפניכם בחג, ואני משיב רוחות ומעלה ענני' ומוריד גשמים ומפריח טללים ומגדל צמחים ומדשן פירות. ואתם נועלים בפניי בפסח ואתם יוצאים וקוצרים ומוציאים אותה מליאה ברכות' (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3–4] כח, עמ' 420). בניגוד לדעת מהדיר המדרש בביאורו שם, לדעתי יש להבין את הנעילות לאור חילופי העונות של הטל והגשם: בפסח ישראל נועלים כביכול את אוצרות השמים בהפסיקם לומר 'משיב הרוח ומוריד הגשם', ובחג, כלומר בשמיני עצרת, מתחילה עונת הגשמים והקב"ה נועל בעדם כביכול, כלומר מכריח אותם להישאר בבתיהם מפחד הגשמים. פירוש זה משתמע גם מן הדרשה הקרובה לדרשתנו המובאת בביאור לטור 27. 26 דלת... לסגור... מזעם... להתחבבות: על פי 'בא בחדריך' וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם' (ישעיהו כו, כ). מזעם ומזעף ומזרם: מן הגשמים והרוחות הסוערים. לצמד הלשונות 'זעם/זעף' אצל ינאי השווה: 'זעם שכך וזעף שקט' (רבינוביץ [לעיל, הערה 12], עמ' 93 [בקדושתא 'אסירי תקוותך אדון', טור 33]); 'זעמך וזעפך' (רבינוביץ [לעיל, הערה 4], עמ' 110 [בקדושתא 'אל קנא שמך', טור 66]). 27 והצבתה גבולות: על פי 'אתה הצבתה כל גבולות ארץ (קין וחרף אתה יצרת)' (תהלים עד, יז). בפסח... עצרת: על פי המדרש: 'להלן את או' עצרת ליי אלהיך (דברים טז, ח) וכן עצרת תהיה לכם (במדבר כט, לה). א"ר חנינ' בר אדא בפסח אני נועל מפניכם את הרוחות ואת הגשמים בשביל שתזיקו למלאכת השדה, אבל עכשיו בחג אתם נועלים עצמיכם מלפני, ואני פותח לכם את האוצרות שבהם הרוחות ואוצרות שבהם הגשמים, הוי עצרת תהיה לכם (שם)' (פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 4–3] כח, עמ' 419–420).

ובַעֲבוּר לְבִשְׁרֵנוּ מִמֶּךָ בָּטוֹב // הוֹסַפְתָּה לָּנוּ חֲגִיגַת זֶה יוֹם טוֹב
 זְמַנִּי מוֹעֵדֶיךָ קְרֵאתָה מוֹעֲדֵיכֶם // לְזָכֶר טוֹב הֵם מְעִידֵיכֶם
 30 חֲדוּתֵינוּ חֲדוּתְךָ / [טוֹבֵתֵנוּ] טוֹבֶתְךָ // יְשׁוּעָתֵנוּ יְשׁוּעָתְךָ / צִדְקָתֵנוּ צִדְקָתְךָ

[ו]

ובכן ביום השמיני

אומְרָה זֶה הַיּוֹם עָשָׂה // אֶת הַכֹּל בָּעֵתוֹ יָפָה עָשָׂה
 בּוֹ נִשָּׂא טְרַחֲנוּ נָשָׂא // וְשִׂמְחָה עַל שִׂמְחָה נַעֲשֶׂה

גָּמַר תְּכַלִּית יְמֵי הַחֹג // וְגַם הוּא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ חָג
 דִּיצַתוֹ אֶז בְּנוֹ יוֹנָהג // כְּמִשְׁפָּט וְכִמְנָהג

35 הוֹסַפְתָּ חֲכָמָה וְטוֹב // לְהוֹסִיף לָנוּ יוֹם טוֹב
 וּבוֹ הוֹסֵף לָנוּ לֵב טוֹב // בְּיוֹם טוֹבָה לְהִיּוֹת בָּטוֹב

28 לבשרנו] לפטרינו א ד 29 [לזכר] לזכר א אשר לזכר ד 30 חדותינו... טובתך] הצלעית הראשונה חסרה מחמת ליקוי אך מעל טובתינו תלויה א, כנראה כציון להפיכת סדר הצלעיות א / חדותינו חדותך] חדותינו חדותך / טובתינו] מוגה על פי א טוב[... ד וטובתינו ג ז / צדקתינו] צידקתינו[ח] ד וצדקתינו ז ו. הערה: בכתבי יד א ב ח מצוין פזמון אחרי כל מחרוזת: פז>מון< זה >היום עשה יי נגילה ונשמחה בו< א פזמ>ון< ביום השמיני ב ביום השמיני> (אחרי טור 48) ח. כותרת: על פי א ובכן ביום השמיני עצרת ב ב... [ד 31 אומרה] אימרו ד / הכל כל ד / בעתו בעיתו א 34 יונהג] ינהג א 35 הוספת] הוספתה א ד / חכמה] שמחה א / להוסיף] להוסיפו א 36 הוסף] הוסיף א / טובה להיות] טובתך] היות א

28 לבשרנו: נראית גם גרסת כ"י א ד: 'לפִּטְרֵנוּ' – השווה בטור 40. הוספתה: ראה בביאור לטור 4. 29 זמני... מועדיכם: הקבלת שני פסוקים: 'מועדי ה'... אלה הם מועדי' (ויקרא כג, ב) ו'אלה תעשו לה' במועדיכם' (במדבר כט, לט). לזכרה... מועדיכם: השווה: 'כיון שהיו ישר' עולין לירוש' ומקריבין קרבנות החג הק' כביכול מסביר להם פנים, ומה היה או' להם, בניי תהו שונים היום הזה בטובה ובאין אצל, מנין, שכת' אלה תעשו ליי במועדיכם (במדבר כט, לט) 'פסיקתא דרב כהנא [לעיל, ביאור לטורים 3–4] כח, עמ' 421. 30 חדותינו... צדקתך: הרחבת הרעיון 'מועדיך קראתה מועדיכם' שבטור הקודם. ישועתינו ישועתך: השווה אצל יניי: 'ישועתו היא ישועת עמו' (רבינוביץ [לעיל, הערה 4], עמ' 288 [בקדושתא 'שיר השירים אמת ודיי', טור 181]). ראה גם: 'אראנו בישע אלהים (תהלים נ, כג) אמר ר' אבהו זה אחד מן המקראות שישועתו של ישראל ישועתו שלהקב"ה, ולכה לישועתה לנו (תהלים פ, ג) (ויקרא רבה, מהדורת מ' מרגליות, ירושלים תשי"ד–תש"ך, ז, עא, ימ' קעט).

ו. 31 זה היום עשה: ראה בביאור לטור 6. את... עשה: על פי 'את הכל עשה יפה בעתו' (קהלת ג, יא). 32 נישא: הקב"ה, על פי ישעיהו נז, טו. טרחינו נשא: הסיר ממנו את הטרחה של הקרבת קרבנות חג הסוכות – ראה בביאור לטור 6. ושמחה... נעשה: ושמיני עצרת נעשה שמחה נוספת על שמחת חג הסוכות. 33 גמרה... חג: השווה בטור 19 ובביאור שם. גמר תכלית: סמיכות נרדפים שמשמעה 'סוף'. 34 דיצתו: שמחתו – השווה בטור 2. 35 הוספת חכמה וטוב: מלכים א' י, ז. להוסיף... טוב: השווה בטור 28. 36 לב טוב: רמז ל'טובי לב' (מלכים א' ח, טו). ביום... בטוב: על פי 'ביום טובה היה בטוב' (קהלת ז, יד). הפסוק נדרש בקשר לשמיני עצרת:

זיהרת לטרוחי יגע // לריק ולתהו בלי [ל]יגע
חדרים חבי כמעט רגע // עד יעבור זעם ופגע

טובי לב בו זמרו // ותוספת הלל יאמרו
40 יום אשר בו שמחות נעטרו // לאהלי[ה]ם בשלום נפטרו

כתרתה משומך עם עולם // לראשנו זר שמחת עולם
לשיש ולשמח ביום נחלם // לפנות מסוכה לאהלם

מלך שילח את העם // שמיחים בפעלם אשר נעם
נא בו תרומם בקהל עם // כי הדרת מלך ברב עם

45 שמחה על שמחה היכפלתה // ויספתה לגוי ונכבדתה
עמך בכבודך כיבדתה // ומכבודך ניתכבדתה

37 זיהרת] זיהרתה א / ולתהו] ולתהו א ד / ליגע] מוגה על פי א ד יגע ב 38 חדרים חבי כמעט] חרידים תחביא
כימעט ד 40 לאהליהם] מוגה על פי ד ולא[ל]י[ה]ם א לאהליכם ב 41 כתרתה משומך] כיתרתה מישומך ד /
לראשנו זר] לראשם זר ד 42 ולשמח] וישמח ד 43 שמיחים] שמ'חים ד

ראה: פסיקתא דרב כהנא (לעיל, ביאור לטורים 3–4) כח, ג, עמ' 424–427. 37–38 זיהרת... ופגע: המחרוזות
עוסקת בהסתגרותם של ישראל בבתייהם בעונת הגשמים, בהתאם לדרשות המובאות בביאור לטורים
25–26, 27. 37 זיהרת: הזהרת. לטרוחי יגע: לישראל, שטרחו ויגעו בשדה בעונת הקיץ. לריק... ליגע: לא
לעבוד בשדה בעונת הגשמים, כי עבודה בעונה זו היא לבטלה. הלשון על פי 'לריק יגעתי לתהו והבל כחי
כליתי' (ישעיהו מט, ד). ליגע: כגורסת כ"י א ד. כ"י ב גורס: 'יגע', והלמ"ד כנראה הושמטה בגלל הפלוגרפיה.
38 חדרים... ופגע: הזהרת הקב"ה לישראל, על פי ישעיהו כו, כ – ראה בביאור לטור 26. 39 טובי לב: על פי מלכים
א' ח, סו. ותוספת הלל יאמרו: הכוונה לאמירת ההלל בשמיני עצרת, על פי ההלכה: 'ההלל והשמחה שמונה' (משנה,
סוכה ד, ח). הפייטן נקט כאן לשון תוספת במקביל לשימוש בלשונות הוספה וכדומה בהגדרת יום טוב (ראה מבוא,
לעיל, סעיף ג). 40 לאהליהם בשלום נפטרו: על פי מלכים א' ח, סו. והשווה בטור 42 ובביאור שם. 41 כתרתה...
שמחת עולם: מיום שבחרת בישראל ('עם עולם') לסגולתך הכרתנו בכתר של שמחת עולם; על פי 'משומי עם
עולם' (ישעיהו מז, ז) ו'ושמחת עולם על ראשם' (שם לה, י; נא, יא). 42 לשיש ולשמח: צמד הלשונות על פי 'שישו
וישמחו' (תהלים מ, יז; ע, ה) ועוד: ביום נחלם: ביום שהוא נחלתם, כלומר שמיני עצרת. לפנות מסוכה לאהלם: על
פי ההלכה: 'סוכה שבעה כיצד? גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד
יום טוב האחרון של חג' (משנה, סוכה ד, ח). השווה בקדושתא הקילרית 'אחות אשר לך כספת' לשמיני עצרת:
'פונים מסוכה לשכון חצרים' (גולדשמידט-פרנקל [לעיל, תיאור כ"י ב], עמ' 384, טור 17). לאהלם: לבתייהם –
השווה בטור 40. 43 מלך... העם: על פי מלכים א' ח, סו. שמיחים... נעם: שמחים במעשי ה' הנעימים אשר נעשו
להם, על פי: 'שמחים... על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו' (שם). 44 תרומם בקהל עם: על
פי 'ירוממוהו בקהל עם' (תהלים קז, לב). הדרת... עם: על פי 'ברב עם הדרת מלך' (משלי יד, כח). 45 שמחה על
שמחה: השווה בטור 32. ויספתה לגוי ונכבדתה: על פי ישעיהו כו, טו. הפסוק נדרש על שמיני עצרת; ראה: פסיקתא
דרב כהנא (לעיל, ביאור לטורים 3–4) כח, א, עמ' 422–423. 46 עמך... ניתכבדתה: כשהקב"ה משפיע מכבודו על
ישראל הוא גם מכבדם וגם מתכבד בעצמו.

פְּקוּדֵינוּ שִׁים שְׁלוֹמָה // כִּי פְקוּדָת [ח] גְּשָׁלִימָה
צֶאן אָדָם אֲשֶׁר לָךְ הוֹשְׁלָמָה // תְּהִי מִשְׁכּוֹרְתָהּ מְשׁוֹלָמָה

קְרוּבִים [ו] רְחוּקִים יוֹשְׁלָבוּ // כִּי לְאַהֲלֵיהֶם יָשׁוּבוּ
50 רומימות בָּלֵב יִחְשׁוּבוּ // מִיָּם [ב] שִׁשׁוֹן עָבוּר יִשְׁאָבוּ

שְׁפוּט יִשְׁפוּט סִיפֶק שְׁנָה // בְּאוֹסֶף תְּקוּפַת הַשְּׁנָה
תִּקְרָא שִׁילומִי שְׁנָה // לְמִשְׁלִישֵׁי פְעָמִים בַּשְּׁנָה

[ז]

ובכן ביום הש'מיני<

[היו]ם	[תא... יך מִשְׁפֹּט מִיָּם]
היום	תְּבַרְךָ מִפִּיד לָחֶם וּמִיָּם
55 ת'יום>	תִּיגֵל מִשְׁפֹּט כָּמִיָּם<
ה'יום>	תִּדְרוֹשׁ גְּבוּל שׁוֹתָה מ'יום>

47 חג ההשלמה על פי ח

47 פְּקוּדֵינוּ שִׁים שְׁלוֹמָה: על פי 'ושמתי פקדתך שלום' (ישעיהו ס, יז). כ... שלימה: כי מצוות החג קוימו בשלמותן. הפייטן רמז גם לשמיני עצרת כ'תשלום' ימי החג (ראה מבוא, לעיל, סעיף ג). 48 צֶאן אָדָם: עם ישראל, על פי יחזקאל לו, לח. הושלמה: מסורה. תְּהִי מִשְׁכּוֹרְתָהּ מְשׁוֹלָמָה: על פי 'ותהי משכרתך שלמה' (רות ב, יב). 49 קְרוּבִים... יָשׁוּבוּ: נראה פירושו של ברונוניק: 'הקרובים והרחוקים יהיו מתחברים כדי לשוב ביחד לבתיהם' (נ"מ ברונוניק, פיוטי יניי: ביאורים ופירושים, ירושלים תשס"א, עמ' 410). 50 רומימות בָּלֵב יִחְשׁוּבוּ: הלשונות לפי 'רוממות אל בגרונם' (תהלים קמט, ו) ו'חשבו... בלב' (שם קמ, ג). מִיָּם... יִשְׁאָבוּ: על פי 'ושאבתם מים בששון' (ישעיהו יב, ג). הכוונה למי הגשמים שיקבלו בשפע אחרי שמיני עצרת. 51 שְׁפוּט... השנה: השווה 'בארבעה פרקים העולם נדון... ובחג נדונין על המים' (משנה, ראש השנה א, ב). בְּאוֹסֶף תְּקוּפַת הַשְּׁנָה: בסוכות, על פי 'וחג האסיף תקופת השנה' (שמות לד, כב). 52 שִׁילומִי שְׁנָה: נראה פירושו של רבינוביץ: 'גמול השנה לטובה', ואכן יש כנראה לראות בצירוף סמיכות הפוכה, המתבססת על 'שנת שלומים' (ישעיהו לו, ח), כהצעת ברונוניק (לעיל, ביאור לטור 49), עמ' 410. לשימוש בלשון שילומים כאן השווה את הדיון בלשונות הנגזרים מן השורש 'שלם' ומוסבים על שמיני עצרת במבוא, לעיל, סעיף ג.

ז. 53 מִשְׁפֹּט מִיָּם: ראה בביאור לטור 51. 54 תְּבַרְךָ... וּמִיָּם: על פי 'וברך את לחמך ואת מימך' (שמות כג, כה). 55 תִּיגֵל מִשְׁפֹּט כָּמִיָּם: על פי 'יגל כמים משפט' (עמוס ה, כד). צורת הפועל שונתה מחמת התבנית והכוונה אינה ברורה: אם לפנינו צורת נסתרת, ישנה איהתאמה במין בין הפועל לבין הנושא 'משפט', ואם נוכח, כפועלי שאר הטורים שברהיט, עלינו להניח ש'תיגל' משמש כאן פועל יוצא. 56 תִּדְרוֹשׁ... מִיָּם: תדרוש (על פי דברים יא, יב) את גבולות ארץ ישראל, שעליה נאמר 'למטר השמים תשתה מים' (שם יא).

ה>יום<	תְּהִגָּה לַהּ[.] הוֹמִים כָּמֹ>ים<
[היום]	[ת]ו[ד]יַע אֹת לְטוֹבָה בְּמֹ>ים<
ה>יום<	תִּזְכֶּה נִידוּנִים עַל הַמֹּ>ים<
ה>יום< 60	תַּחֲוֹן זֹרְעִי עַל כָּל מֹ>ים<
היום	תַּטּ.. מֵר[חֶפֶת עַל פְּנֵי הַמֹּ>ים<
תְּ>יום<	תִּיַּיֶּפֶה פְּנֵי חֲשֶׁרֶת מֹ>ים<
ה>יום<	תַּכּ[.] הַ וְתִכִּין לְסִתְּיוֹ מֹ>ים<
[היום]	תִּלְבֹּשׁ אֶדָר מְקוּלוֹת מֹ>ים<
ה>יום< 65	תִּמְלֵא מְשָׁלוֹת שׁוֹאֲבֵי מֹ>ים<
ה>יום<	תִּנְ[ה]ל[ם] עַל שְׁטָף מֹ>ים<
[היום]	תִּשְׁמַח לֵב מִס כְּמוֹ מֹ>ים<
תְּ>יום<	תַּעֲנֶה לְשׁוֹפְכֵי לֶךְ לֵב כָּמֹ>ים<
ה>יום<	תִּפְלֹג פְּלָגֵי מֹ>ים<
היום 70	תִּצְדִּיק מְשׁוּגוֹת פָּחַז כָּמֹ>ים<
ה>יום<	תִּקְנֶה לְאָרֶץ נֹחֲלֵי מֹ>ים<
ה>יום<	תִּירְצָה בְּרִצּוֹנָךְ כְּאֶשֶׁר בָּעֵב מֹ>ים<
היום	תִּשְׁפִּיעַ בְּלִי נַחֲסֵר מֹ>ים<
ה>יום<	תִּתְכּוֹן אֶת מְדוֹת מֹ>ים<

57 הוֹמִים כָּמִים: ישראל, המתפללים לפני הקב"ה בהמוניהם. הדימוי על פי 'קולם כים יהמה' (ירמיהו ו, כג) ועוד. 58 אֹת לטובה: תהלים פו, יז. 59 נִידוּנִים עַל הַמִּים: ראה בביאור לטור 51. 60 זֹרְעִי עַל כָּל מִים: ישעיהו לב, כ. 61 מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמִּים: בראשית א, ב. 62 תִּיַּיֶּפֶה... מִים: תקשט עבורנו עננים ('חשרת מים', על פי שמואל ב' כב, יב) שישפיעו עלינו מים. 64 תִּלְבֹּשׁ... מִים: תעטה הוד לקולם של מי הגשמים המוגרים ארצה. תִּלְבֹּשׁ אֶדָר: לצירוף דומה אצל ינאי ראה 'ותאפוד אדר' (רבינוביץ [לעיל, הערה 4], עמ' 88 [בקדושתא 'אלופי אדום אז נבהלו', טור 94]). אֶדָר מְקוּלוֹת מִים: על פי 'מקלות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ה' (תהלים צג, ד). 65 תִּמְלֵא מְשָׁלוֹת: לצירוף הלשוניות ראה: תהלים כ, ו. שׁוֹאֲבֵי מִים: השווה בטור 50 ובביאור שם. 66 תִּנְ[ה]ל[ם]... מִים: ההשלמה על פי 'ועל מבועי מים ינהלם' (ישעיהו מט, י), בעקבות הצעתו של ברונוניק (לעיל, ביאור לטור 49), עמ' 411. 67 לֵב מִס כְּמוֹ מִים: על פי 'וימס לב העם ויהי למים' (יהושע ז, ה). מִס: נמס. 68 לְשׁוֹפְכֵי... כָּמִים: על פי 'שפכי כמים לבך נכח פני ה' (איכה ב, יט). 70 תִּצְדִּיק: ההשלמה על פי הסברה, בעקבות מהדורת זולאי (לעיל, הערה 1). פָּחַז כָּמִים: על פי בראשית מט, ד, והכוונה כאן לכלל ישראל. 71 תִּקְנֶה... מִים: תפגין את בעלותך כביכול על ארץ ישראל, שהיא 'ארץ נחלי מים' (דברים ח, ז). התיקון על פי הפסוק. לעניין בעלות הקב"ה על הארץ, ראה למשל: דברים יא, יב. 72 בְּרִצּוֹנָךְ... מִים: על פי 'ורצונו קָבֵץ מִלְקוֹשׁ' (משלי טז, טו). והשווה גם בביאור לטורים 121–122. 73 בְּלִי נַחֲסֵר: פן נחסה 74 תִּתְכּוֹן... מִים: על פי 'ומים תכן במדה' (איוב כח, כה). מְדוֹת: המילה נכראה מתוקנת במקור מן 'מדות'.

[ח] סילוק

75 וְנִתְּמִיד תִּינוּי שִׁיר שְׁבַחָךְ
וְנִרְוֹן רוֹמְמוֹת קֶבֶע קִדְשָׁךְ
וְנִצְמִיד צֶהַל פֶּלֶל פִּיאורְךָ
וְנַעַן עוֹז סִילוֹד סִילְסוֹלְךָ
וְנִנְעִים נֹאֵי מִזַּח מְלֻכּוֹתְךָ
80 וְנִלְבָּב לְעֵד כְּבוֹד כִּיבוֹדְךָ
וְנִיחַד יַחַד טוֹב טַעְמָךְ
וְנִחְסֵן חוֹסֵן זֶמֶר זִכְרָךְ
וְנוֹמֵר וְנוֹדִיעַ הוֹד הַדָּרְךְ
וְנִדּוֹבֵב דִּיעַ גְּבוּרַת גְּדֻלָּךְ
85 וְנִבִּיעַ בְּרֻכּוֹת בִּיאוֹר בִּיאורְךָ
וְנִאֲדִיר אוֹמֵץ אוֹמֵן אֵילוֹתְךָ

כְּקוֹרְאֵי זֶה אֶל זֶה
וּמִקְבְּלֵי זֶה מִזֶּה
וּמִשְׁנִנִּים זֶה לָזֶה

ח. כותרת: ובכן ד ובכן ונעריצך אלהינו ו 76 רוממות] רומימות ד / קדשך] קדושתך ד 77 ונצמיד] ונצניף ד 79 מזח] ינח מזח 80 כיבודך] כיתוך ד 81 וניחד] וניחד ד 82 ונחסן] ונחסן ד 84 גבורת] גבורות ד 85–86 ביאור... ונאדיר] חסר ד 85 ברכות] ברכות ו 86 אומץ אומן איילותך] אומץ אומצך ו 89 ומשננים] ומשוים ו / לזה] וזה ו

ח. 75 תינוי: על פי 'שם יתנו צדקות ה' (שופטים ה, יא). שיר שבחך: לצירוף הלשונות השווה בפסקת 'שתבח': כי לך נאה... שיר ושבחה'. 77 ונצמיד: לשון חיבור. 78 סילוד: לשון שבח שמקורו ב'ואסלדה בחילה' (איוב ו, י). 79 מזח מלכותך: 'מזח' הוא חגורה. לצירוף השווה ב'אהלה אלה' ליוסי בן יוסי: 'ראו מה נהדר במזח המלוכה' (א' מירסקי, פיוטי יוסי בן יוסי, 'ירושלים תשנ"א', עמ' 93, טור 5). 80 ונלבב: לשון דיבור ושבח. ראה: מ' זולאי, 'עיוני לשון בפיוטי ינאי, ארץ ישראל ופיוטיה: מחקרים בפיוטי הגניזה, בעריכת א' חזן, ירושלים תשנ"ו, עמ' 488–492. 81 טוב טעמד: הצירוף על פי 'טוב טעם' (תהלים קיט, סו). 82 ונחסן חוסן: לשון עוז ושפע. 83 הוד הדרך: על פי הצירוף המקראי 'הוד והדר' (תהלים קד, א ועוד). 84 ונדובב: עניינו דיבור. דיע: שמחה – השווה בטור 2. 85 ביאור ביאורך: לשון הבדלה ורוממות (כנראה בהשפעת השורש 'ברר' – השווה בטור 1). 86 אומן איילותך: כוחך הנאמן – ראה תהלים כ, כב. 87–96 כקוראי... עלינו: לטורים אלה השווה את דברי הקטע מנוסח הקבע של הקדושה: 'משרתיו שואלים זה לזה / איה מקום כבודי'. 87 כקוראי זה אל זה: כמלאכי מעלה, שעליהם נאמר 'וקרא זה אל זה ואמר' (ישעיהו ו, ג). 88 ומקבלי זה מזה: כתרגום יונתן לפסוק: 'ומקבלין דין מדין'. 89 ומשננים: לשון שיחה ודיבור, על פי 'ושננתם לבניך' (דברים ו, ז).

90 וְשׁוֹאֲלִים זֶה אֶת זֶה
וְאוֹמְרִים זֶה לָזֶה
כָּזֶה וְכָזֶה

אִי זֶה הוּא יוֹצְרֵנוּ
אֵיפּוֹא חוֹצְבֵינוּ
95 אִיָּה גּוֹבְלֵנוּ
אִיָּה חוֹנֵן עָלֵינוּ

מְכֻסָּה הוּא מְכַל פָּנִים
נֶעֱלָם הוּא מְכַל בְּרִיָּה
נִסְתָּר הוּא מְכַל עֵין

100 וְכָל נְבִיאִים אֲשֶׁר רְאוּהוּ
מִתּוֹךְ מִרְאָה סְקְרוּהוּ

יֵשׁ אֲשֶׁר רְאוּהוּ גְבוֹר
וְיֵשׁ אֲשֶׁר רְאוּהוּ חָתָן
וְיֵשׁ אֲשֶׁר רְאוּהוּ שֶׁב
105 וְיֵשׁ אֲשֶׁר רְאוּהוּ עֵתִיק

90 הַטּוֹר חֲסֵר ו 91 וְאוֹמְרִים] וְאוֹמְרִין 92 כֹּזֶה וְכֹזֶה] בֹּזֶה וְבֹזֶה ו 93 אִי זֶה הוּא] אִיָּה ו 94 אֵיפּוֹא] אֵיפָה ו 96
אִיָּה חוֹנֵן] אֵנָּה חוֹן ו 97 מְכֻסָּה] נִסְתָּר ו 98–99 סֵדֶר הַטּוֹרִים הַפּוֹךְ ו 99 נִסְתָּר] נִחְבָּא ו 100 וְכָל] וּמְכַל ו
101 מִתּוֹךְ] כִּמְתּוֹךְ ו 102–105 הַטּוֹרִים חֲסֵרִים ו

90 וְשׁוֹאֲלִים זֶה אֶת זֶה: כְּדַבְרֵי הַקָּטָע הַמּוֹבָא בְּבִיאוֹר לְטוֹרִים 87–96. 91 וְאוֹמְרִים: רָאָה בְּבִיאוֹר לְטוֹר 87. 94
חוֹצְבֵינוּ: בּוֹרָאנִי. 95 גּוֹבְלֵנוּ: לְשׁוֹן עֵיסֵת טִיט, וְהַכּוּנָה לְבִרְיָאָה. 100–101 וְכָל... סְקְרוּהוּ: הַשּׁוּוֹה: 'ר' יְהוּדָה א'
כָּל הַנְּבִיאִים רָאוּ מִתּוֹךְ תִּשְׁעֵי אִסְפַּקְלָרִיּוֹת, הַח"ד וְכִמְרָאָה הַמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי כִמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּבֹאֵי לִשְׁחַת
אֶת הָעִיר וּמִרְאֹת כִּמְרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נֶהַר כְּבֵר וְאֶפֶל עַל פְּנֵי (יְחֻזְקָאֵל מִג, ג). וְמִשֶּׁה רָאָה מִתּוֹךְ אִסְפַּקְלָרִיָּה
אֲחַת: וּמִרְאָה וְלֹא בַחֲדוֹת (בְּמַדְבֵּר יב, ח). וְרַבֵּנִי אִמ' כָּל הַנְּבִיאִים רָאוּ מִתּוֹךְ אִסְפַּקְלָרִיָּה מְצוּחָצַחַת, הַח"ד וְדִבְרֵתִי
עַל הַנְּבִיאִים וְאִנְכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי וְג' (הוֹשֵׁעַ יב, יא). וְמִשֶּׁה רָאָה מִתּוֹךְ אִסְפַּקְלָרִיָּה מְצוּחָצַחַת, הַח"ד וְתַמּוּנַת יי יֵבִיט
(בְּמַדְבֵּר יב, ח) (וַיִּקְרָא רַבֵּה [לְעִיל, בִּיאוֹר לְטוֹר 30] א, יד, עֵמ' ל–לֹא). 101 מִרְאָה: הַשּׁוּוֹה: 'בְּמִרְאָה אֵלֶיךָ אֲתוֹדִיעַ'
(בְּמַדְבֵּר יב, ו). 102–104 יֵשׁ... שֶׁב: הַשּׁוּוֹה: 'מִה אֶעֱיִיד וְמִה אֲדַמָּה לָךְ (אִיכָה ב, יג) אֲמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּמְה
זִמּוּנִים נִדְמַנְתִּי אֲתַכֶּם: בַּעֲנֵן, כִּמְה שְׁכַתְּב וְנוֹעַדְתִּי שְׁמָה לְבִנִּי יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת כט, מג), בִּים, בְּסִינִי, בְּמַדְבָּר, בְּמִשְׁכָּן.
וְמִה אֲדַמָּה לָךְ (אִיכָה שם) כִּמְה דְּמוּיֹת נְדַמִּיתִי לָכֶם: בִּים נְדַמִּיתִי לָכֶם כְּגִיבּוֹר עוֹשֶׂה מִלְחָמוֹת כִּמְה שְׁכַתְּב ה' אִישׁ
מִלְחָמָה (שְׁמוֹת טו, ג) כֵּן בְּסִינִי נְדַמִּיתִי כְּזֶקֶן מִלְמֵד תּוֹרָה שֶׁכֵּן נָאָה תּוֹרָה כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאָה מִפִּי הַזְּקִינִים, בְּמִשְׁכָּן
נְדַמִּיתִי לָכֶם כַּחַת נִכְנֵס לַחוֹפְתֹי' (פְּסִיקְתָּא רַבְתִּי, מִהֲדוֹרֹת מ' אִישׁ שְׁלוֹם, וִינָה תִר"ם, לֵג [אֲנִכִּי אֲנִכִּי], קִנָּה ע"ב).
105 וְיֵשׁ... עֵתִיק: עַל פִּי 'עֵתִיק יוֹמִין/יוֹמִיא' שֶׁבְּחֲזוֹן דְּנִיָּאֵל – רָאָה דְּנִיָּאֵל ז', ט וְאִילָךְ.

כִּי בִיד הַנְּבִיאִים יִדְמָה
וּלְמִי תִדְמִיּוּהוּ וְיִדְמָה
לֹמֶר לָזֶה דְּמוּת הוּא דּוֹמָה
וּלְמִי תִשְׁוּוּהוּ וְיִשְׁוּה
110 לֹמֶר לָזֶה אֵל הוּא שָׁוֶה

הַמְּבִלָּה וְלֹא בֹלָה
הַסּוֹבֵל וְלֹא נִסְבָּל
הַרּוֹאֶה וְלֹא נִרְאֶה
הַמְּלַמֵּד וְלֹא נִלְמָד

115 לִפְנֵי לֹא נֻצַּר אֵל
וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה אֵל

מִיּוֹם אֵל יוֹם יִשְׁוּעָתוֹ
מַעַת לַעַת גְּאוּלָּתוֹ

רָגַע פָּתַע פְּלֹאֲיוֹ
120 וַיִּכְהַרֵּף עֵינַי נִיסָיו

107 תדמיוהו] תדמוהו ו 108 דמות] חסר ו 110 אל] חסר ו / שוה] שווה ו 111 המבלה] המבל[נה] כל ו / בולה]
בלה ו 112 הסובל] הסובל כל ו 113 נראה] נראה ו 114 נלמד] נלמד ו 116 אל] חסר ו 117 מיום] ונבשר מיום
ו 118 מעת] ומעת ו 119 פתע] פגע ו

106 כ... ידמה: על פי 'וביד הנביאים אדמה' (הושע יב, יא); ראה גם בדברי המדרש המובאים בביאור לטורים
100–101. 107 ולמי תדמיוהו וידמה: על פי 'ואל מי תדמיוני ואשוה' (ישעיהו מ, כה), 'למי תדמיוני ותשוו
ותמשלוני ונדמה' (שם מו, ה). 109 ולמי תשווהו וישוה: ראה בביאור לטור 107. 111 המבלה ולא בולה: השווה:
'אין קדוש כה' כי אין בלתך (שמואל א' ב, ב)... אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך. שלא כמדת הקב"ה מדת
ב"ן, מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו' (בבלי, ברכות י ע"א). והשווה גם בקדושתא לחתן מאת אמת
בירבי שפטיה: 'בחור מבלה כל ואין לבלותך' (ב' קלאר, מגילת אחימעץ, ירושלים תש"ד, עמ' צט). 112 הסובל: על
פי 'ועד שיבה אני אסבל... ואני אסבל ואמלט' (ישעיהו מו, ד). 113 הרואה ולא נראה: השווה: 'נפש זו רואה ואינה
נראית והקב"ה רואה ואינו נראה' (ויקרא רבה [לעיל, ביאור לטור 30] ד, ח, עמ' צז–צח). 115–116 לפניו... אל: על
פי 'לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה' (ישעיהו מג, י). 117–118 ישועתו... גאוולתו: לצמד הלשונות השווה: 'כי אני
ה' מושיעך וגאלך' (ישעיהו מט, כו; ס, טז). 119–120 רגע... ניסיו: אותותיו ומופתיו מתרחשים פתאום, כבהרף עין.
השווה: 'הרגע כהרף עין' (ירושלמי, ברכות א, ב ע"ד).

חַמְתּוּ כָּאֵשׁ / וְרַחֲמֵי כְּמִים
רָגְזוּ כְּזֶרֶם / וְרִצּוֹנוּ כְּטֵל

וְהוֹדִיעַ עֲנוּנוֹתָי מֵעוֹלָם
לְלַמֵּד עֲנָה בְּעוֹלָם

125 כִּלְל כְּלוֹת
וּבִירְךָ חֲתָנִים
וּבִיקֶר חוֹלִים
וְהִרְאָה פָּנִים
וְקִבֵּר מֵתִים
130 וְנִיחַם אֲבֵלִים
וְלִיּוֹה גוֹלִים

וְהִשְׁגִּיחַ וְדָבַר עִם אִשָּׁה וְעִם נָחֵשׁ וְעִם דָּג

וְשָׂנָא הָאֲרִזִּים הָרָמִים וְנִגְלָה בְּסִנָּה

121 כאשׁ] באשׁ ו 122 רגזו כזרם] ורגזו כים ו 123 ענוונותו] ענוונותו ו 124 ללמד ענוה] מלמד ענוה ו 128 והראה] היראה ו 130 אבליים] אבליים ו 131 וליוה גולים] ולוה ו 132 ודבר] ודיבר ו / אשה] אדם ועם אשה ו 133 ושנא] הארזים] שנא ארזים ו / בסנה] על הסנה ו

121–122 חמתו... כטל: השווה אצל ינאי: 'חמתו כאש' / ורצונו כמים' (רבינוביץ [לעיל, הערה 4], עמ' 106 [בקדושתא 'אל קנא שמך, טור 12]). 121 חמתו כאש: על פי 'חמתו נחכה כאש' (נחום א, ו). וראה גם: 'תבער כמו אש חמתך' (תהלים פט, מז). 122 ורצונו כטל: על פי 'וכטל על עשב רצונו' (משלי יט, יב). 123–124 והודיע... בעולם: השווה: 'ותתן לי מגן ישעך וימינך תסעדני וענוותך תרבני (תהלים יח, לו)... וענוותך תרבני: מה ענוה הרבה הקב"ה לאברהם. שהיה יושב והשכינה עומדת, הה"ד וירא אליו יי וגו' (בראשית יח, א) (מדרש בראשית רבה, מהדורת 'ו' תיאודור וחי' אלבק, ירושלים תשכ"ה, מח, א, עמ' 479). לביקור החולים שביקר הקב"ה את אברהם אחרי מילתו ראה גם בסמוך. 125–130 כילל... אבליים: השווה: 'אמר ר' שמלאי מצינו שהקב"ה מברך חתנים ומכשט כלות ומבקר חולים וקובר מתים ומברך ברכת אבליים... מבקר חולים: וירא אליו יי וגו' (בראשית יח, א)... ר' שמואל בר נחמן אמר אף מראה פנים לאבל' (בראשית רבה, שם, ח, יג, עמ' 67). 131 וליוה גולים: השווה: 'בכל מקום שגלו ישראל כביכול גלתה שכינה עמהם' (מכילתא דרבי ישמעאל, מהדורת ח"ש הורוויץ וי"א רבין, פרנקפורט תרצ"א, בא, מסכתא דפסחא יד, עמ' 51–52). 132 והשגיח... דג: השווה: 'הכל משמשין פנים כנגד ערף חוץ משלשה שמשמשין פנים כנגד פנים, מפני שהשכינה דיברה עימהם. ואילו הן: אדם ונחש ודג' (בראשית רבה [לעיל, ביאור לטורים 123–124], כ, ג, עמ' 183). כ"י ו גורס: 'דיבר עם אדם ועם אשה' וכו'. 133 ושנא... בסנה: השווה: 'וכי מפני מה נגלה הקב"ה משמי מרום והיה מדבר עם משה בסנה, והלא היה לך יכול המקום שידבר מגבהי עולם מארזי הלבנון ומראשי ההרים ומראשי הגבעות. אלא השפיל הקב"ה את שכינתו ועשה דברו כדרך ארץ' (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי, מהדורת "נ אפשטיין וע"צ מלמד, ירושלים

ומַאֲס הָרִים גְּבוּנוֹתִים וּבַחַר בְּסִינִי
135 וּפָסַל שְׁשִׁים וּשְׁמוֹנִים [וְחֶשֶׁק] בְּתוֹלַעַת יַעֲקֹב

כִּי רַם יִי וְרוּאָה שְׁפָלִים
גָּאָה וְחֶפֶץ בְּנִדְכָאִים

לְכֵן בְּרָאשׁ כְּפוּף וּבִקּוּמָה גְּחוּנָה וּבְבִרְךְ כְּרוּעָה וּבְרוּחַ נְמוּכָה וְלֵב נִשְׁבֵּר
בִּירְאָה וּבִרְעָדָה אוֹמְרִים לוֹ קְּדוֹשׁ < קְּדוֹשׁ < קְּדוֹשׁ < קְּדוֹשׁ >

כַּכְתָּ > וּקְרָא זֶה אֵל זֶה > וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יִי צְבָאוֹת מֶלֶאכֶּל
הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ > (יִשְׁעִיהוּ ו, ג)

[ט']

140 [...] טרת

ב[...]. וְתִיּוֹם עֶצְרָת

יְגִלָּה לָהּ עֶתְרָת

וְעִים אוֹפְנִים [...] ח אֲדָרָת

לְעוֹ > מַתָּם <

135 וחשק] מוגה על פי ו' וחשק ובחר ב' 136 רם יי ורואה] הוא רם ואוהב ו' 137 בנדכאים] ברכים ו' 138 לכן] וכן ו' / ובקומה] וקומה ו' / ובבירך] ובירך ו' / וברוח] ורוח ו' / נשבר] נישבר ו'

תשט"ו, לשמות ג, ח, עמ' 2). הארזים הרמים: הלשון על פי: 'ועל כל ארזי הלבנון הרמים והנשאים' (ישעיהו ב, יג).
134 ומאס... בסיני: השווה: 'למה תרצדון הרים גבנונים (תהלים סח, יז)... בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה בסיני
היו ההרים רצים ומדיינים אלו עם אלו, זה אומר עלי התורה ניתנה וזה אומר עלי תורה ניתנה. תבור בא מבית
אלים וכרמל מאספמיא, הה"ד חי אני נאום יי וגומ' כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא (ירמיהו מו, יח). זה אומר
אני נקראתי וזה אומר אני נקראתי. אמר הקב"ה למה תרצדון הרים וגו' (תהלים סח, יז) כולכם הרים גבוהים אלא
גבנונים, היך מה דאת אמר או גבן או דק (ויקרא כא, כ), כולכם נעשת ע"ז על ראשיכם, אבל סיני שלא נעשת
ע"ז עליו ההר חמד אלהים לשבתו (תהלים סח, יז) (בראשית רבה [לעיל, ביאור לטורים 123–124] צט, א, עמ'
1271–1272). 135 ששים ושמונים: כינוי לאומות העולם על פי שיר השירים ו, ח; ראה את מדרשו בשיר השירים
רבה. וחשק: כ"י ב גורס: 'וחשק ובחר', והפועל השני כנראה נגזר מן הטור הקודם. בתולעת יעקב: על פי 'אל תיראי
תולעת יעקב' (ישעיהו מא, יד). 136–137 כי רם... בנדכאים: על פי 'כי כה אמר רם ונשא... מרום וקדוש אשכון
ואת דכא ושלפ רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים' (ישעיהו נז, טו). 138 גחונה: כפופה. גזר מן 'גחון'.
ולב נשבר: הלשון על פי תהלים נא, יט.

ט. 142 יגלה לה עתרת: על פי 'וגליתי להם עתרת שלום' (ירמיהו לג, ו).

[ט²]

[... ת]שְׁלוֹם מוֹעֲדִים

145 לְעַם זִכְרוֹ מְעִידִים

עַל בֵּיתוֹ מִיָּדִים

[... עַד עַד מִיָּדִים

<פע>מים

[ט³]

[... ..] שְׁמוֹנָה

לְחֹדֶשׁ שְׁוֹעַת שׁוֹשָׁנָה

150 בְּחוֹפֶתָהּ יְשִׁישָׁנָה

[... ..] שְׁמִיעָנָה

[ל]היות

144 **תְּשׁלוֹם מוֹעֲדִים**: שמיני עצרת, שהוא האחרון במועדי השנה – השווה 'תְּשׁלוֹם יָמִים' (טור 11). הש"ן נמצאת בקצה הקרע שבמקור, ואפשר להתקין גם: '[...] שְׁלוֹם מוֹעֲדִים' – השווה 'שִׁלוֹם שְׂמֵחָה' (טור 19). 145 **לְעַם זִכְרוֹ מְעִידִים**: ישראל, המזכירים את שם ה' ומעידים על ייחודו. 146 **עַל בֵּיתוֹ מִיָּדִים**: על פי 'אדם עד בית אלהים' (תהלים מב, ה). התיקון על פי הפסוק, בעקבות מהדורת זולאי (לעיל, הערה 1). 148 **שְׁמוֹנָה**: הכוונה כנראה לשמיני עצרת, ושם יש להשלים: '[...] שְׁמוֹנָה'. 149 **שׁוֹשָׁנָה**: ישראל, על פי שיר השירים ב, א ועוד. 150 **בְּחוֹפֶתָהּ**: בבית המקדש, מקום ששרתה בו השכינה. ראה: פסיקתא דרב כהנא (לעיל, ביאור לטורים 3–4), א, עמ' 1–3. **יְשִׁישָׁנָה**: פועל יוצא (בניין הפעיל).